

Eesti Teaduste Akadeemia Looduskaitse Komisjon 2003. aastal

Looduskaitse Komisjon tegutses (vastavalt 10.3.1998 Teaduste Akadeemias kinnitatud põhimääruse alusel) jätkuvalt Tartus EPMÜ Zooloogia ja Botaanika Instituudi ruumes Veski 4 (Baeri majas). Komisjoni juhatuse esimees on filosoofiadoktor Urmas Tartes (ZBI direktor), aseesimehed bioloogiakandidaat Vilju Lilleleht (ZBI vanemteadur) ja bioloogiakandidaat Heiki Tamm (TÜ Botaanikaaja direktor), sekretär Vaike Hang (ZBI bibliograaf). Senini võtab tööst osa üks komisjoni asutajaliige (1955) akadeemik Hans Trass.

Komisjon pidas 22. mail 2003 Tallinnas koostöös Keskkonnaministeeriumiga traditsioonilise ettekandepäeva (järjekorras 42.) teemal “Eluta loodusmälestiste uurimine ja kaitse”. Ettekandeid 10. Kõik oma eriala parimatelt tundjatelt (TTÜ Mäeinstituudist, Eesti Geoloogiakeskusest jm.). Ühtlasi tähistas see üritus geoloogide hiigeltöö, Eesti ürglooduse raamatu (EÜR) käsikirjalise variandi valmisaamist. See möödunud sajandi kaheksakümnendatel aastatel Eesti Teaduste Akadeemia Looduskaitse Komisjoni asutajaliikme ja kauaaegse aseesimehe Herbert Viidingu (1929-1988) alustatud (eeskujuks punane raamat), komisjoni teise aseesimehe karstiuurija Ülo Heinsalu (1929-1994) jätkatud, on nüüdseks komisjoni liikme Tallinna Tehnikaülikooli geoloogiadoktor professor Enn Pirruse (sünd. 1935) juhtimisel valmis saanud - geoloogiliste objektide uurimine ja kirjeldamine maakondade -valdade kaupa. EÜRi autorid on TTÜ Geoloogia Instituudi teadurid. Ettekandepäeva sisuline juht E.Pirrus pidas ise kaks põhjalikku ettekannet EÜRi koostamise ajaloost ning kõige tuntumatest objektide rühmast – rändrahnudest. EÜRis on kirjeldatud 2500 loodusmälestist 6500 leheküljel, kokku teeb see 33 käsikirjalist köidet! Seekordse ettekandepäeva kava kinnitas selgelt, et huvi eluta loodusmälestiste vastu on suur. Kuidas muidu seletada asjaolu, et kuulajad ei lahkunud isegi peale lõunavaheaega (sageli see nii pole). Saalis oli vaadata päevakohane näitus (komisjoni materjalidest). Ettekandepäeval kuulatud uurimistest ilmub lähiajal (ilumisaasta 2003) **komisjoni väljaandena artiklikogumik “Eluta loodusmälestiste uurimine ja kaitse”.** Kogumiku koostas ja toimetas Enn Pirrus. Selles avaldatakse põhiline osa nimetatud ettekandepäeva materjalidest, lisaks komisjoni tegevust kajastavaid ülevaateid (Looduskaitse Komisjoni trükised 1955-2003, Kumari looduskaitsepreemia laureaadid, Arvi Järvekülje ja Aare Mäemetsa nekroloogid). Jätkuvalt on Tartus Veski 4 keldris vaadata avalik **näitus Eesti ürglooduse raamatust.** Näitus annab täieliku pildi EÜRi ligi veerandsada aastat kestnud koostamise käigust. Näitus tuletab meelde Herbert Viidingu, Ülo Heinsalu ja Enn Pirruse tähtsat rolli töö juhtimise ja hea korraldamise eest. On materjale mitmesaja aasta jooksul meie geoloogilisi vaatamisväärsusi uurinud geolooge ja huvilisi Karl Orvikut, Gustav Vilbastet, Endel Varepiti, Karl Müüriseppa, Jüri Ehrenpreisi ja veel kaugema aja mehigi akadeemik Gregor von Helmerseni (1803-1885) rändkivide ja mandrijää uurimise algatajat, TÜ mineraloogia prof. Constantin Grewingki (1819-1887) – kes ehitas Tartus Kassitoome nõlvale rahvusvahelist tähelepanu äratanud meie geoloogilise profiili (foto) jm. Materjalid pärit TA Looduskaitse Komisjonist (näituse koostas V. Hang). Avalikku tähelepanu köitis aruandeaasta esimestel kuudel Baeri majas vaadata olnud **näitus “Kes on kes”** (põhiliselt loodusteadlaste portreed, näitusekülastaja sai võistelda fotode tundmises). Näituse kohta ilmus artikkel ajakirjas “Muuseum” 2003 nr.1 (14).

Komisjoni **üldkoosolekutel** (17. juunil, 30. oktoobril, 9. detsembril) on arutelu toimunud uue looduskaitseaduse eelnõu projekti ning looduskaitsealade oleviku ja

tuleviku küsimustes. Arutatud on biosfäärikaitsealaga seonduvat ning keskkonnaministrile jt. Asjaosalistele esitatud komisjoni 17. juuni üldkoosoleku seisukoht selles, et peame vajalikuks Lääne-Eesti Saarestiku Biosfäärikaitseala edasiarendamist ja UNESCO tunnustuse jätkumist biosfääri kaitsealale ning konkreetset määratlenda riigi osa ja huvid biosfäärikaitseala arengus. 9. detsembri koosolekul arutati liigikaitse küsimusi seotult uue looduskaitseadusega.

Jätkus töö **Eesti ohustatud liikide nimestiku (punane nimestik/raamat)** pidamisel. Töö aluseks Maailma Looduskaitse Liidu (IUCN) punase nimestiku viimane 2003.aasta täiendatud versioon. Komisjoni aseesimees **Vilju Lilleleht** tõlkis uute kategooriate täiendatud määratluste ja kriteeriumide rakendamise lühijuhendi punase raamatu toimkonna tarvis. Võttis osa elupaikade punase raamatu koostamist ettevalmistavatest seminaridest.

Komisjon aitas korraldada kauaaegse aseesimehe Ülo Heinsalu 75. sünniaastapäevale pühendatud konverentsi Tuhlas 12. juulil 2003 (komisjoni materjalidest näitus). Samas esinesid **Enn Pirrus** (Heinsalu tegevusest) ja **Vaike Hang** (teemal Heinsalu ja TA Looduskaitse Komisjon).

Jätakuvalt on komisjoni enamuse liikmete igapäevatöö suures osas seotud looduskaitsega (Ann Marvet, Toomas Kukk, Tiit Randla, Ivar Puura jt.). Juhendatakse üliõpilastöid. Komisjoni liikmed on esinenud ettekannetega ja slaidiprogrammidega loodusõhtutel Tallinnas ja Tartus. SL "Õhtulehes" on Urmas Tartes kirjutanud peaaegu ülelaupäeviti looduskaitseteemalisi artikleid.

Komisjoni esimees **Urmas Tartes** osales 9.-10. mail Riigimetsa Majandamise Keskuse (RMK) ja Haapsalu linnavalitsuse korraldatud Haapsalus seminari looduses liikumise võimalustest; Urmas Tartes osaleb EU 5. RP raames programmis BioForum, kus vaagitakse konflikte bioloogilise mitmekesisuse kaitsmisel ja nende ärahoidmise võimalusi. Urmas Tartes osaleb metsanduse töögrupis ja on uute liikmesmaade metsanduse ja bioloogilise mitmekesisuse probleeme käsitleva töörühma juht.

Komisjoni esimees **Urmas Tartes** osales aktiivselt Liikumise Jah Euroopa Liidule töös olles looduskaitseküsimuste eestkõnelejaks.

Komisjoni aseesimees **Vilju Lilleleht** oli tegev lindude kaitse küsimustes Eesti Ornitoloogiaühingu linnukaitsekomisjoni liikmena. Tegeles õlireostuse tagajärjel randa uhitud veelindude loendusega. Osales kormorani ohjamis- ja kaitsekorralduskava koostamises. Komisjoni liige **Enn Pirrus** jätkas tööd ürglooduse raamatu andmestiku töötlemisel – kategoriseerimisel, tegi ettevalmistusi EÜRI annoteritud trükiväljaande koostamisele ning rändrahnude materjalide üldistamisele. Juhatas kooliõpilaste-geoloogiahuviliste suvelaagrit Kurgajal Särghaual. Avaldanud kolm artiklit rändrahnudest. Juhatas Geoloogiaseltsi kevadekursiooni Põhja-Eestisse (teemal suured hiidrahnud). **Vilma Kuusk** juhatas Orhideeklubi ekskursiooni Pärnu rannaniidul. **Arno-Toomas Pihlak** jätkas uuringutega teemal "Hapnik ja keskkond". Oli selleteemalise maikuus Tallinnas toimunud rahvusvahelise UNESCO egiidi all toimunud nõupidamise juhataja, kus ise esines kolme ettekandega. artiklid "Keskkonnatehnikas" jm. **Loit Reintam** jätkas muldade ökoloogia, geneesi ja kaitsealaseid uuringuid (ilmus 6 artiklit rahvusvahelistes väljaannetes, üks ajakirjas

“Akadeemia”). Esines Euroopa Liidu Euroopa Keskkonnabüroo istungeil Brüsselis, osales Euroopa Mullabüroo Võrgustiku aastakoosolekul Itaalias, samuti Euroopa mullaatlase koostamise istungeil. Aruandeaastal esines kokku 55 korral. 12. nov. esines saates “Osoon”. Teadusekskursioone juhendas kokku seitsmel päeval. Oli välismaal kokku 35 päeva (2 korda Itaalias, 2 korda Brüsselis, Ameerika Ühendriikides). **Malev Margus** jätkas Saaremaa metsanduse- ja looduskaitse kroonika koostamist, käsil kolmas osa (materjali kokku 360 lk.).

Komisjon pidas meeles Aino Kumari 95. sünnipäeva 15. septembril. Külastasime teda kodus (ka juubeliartikkel T.Postimehes). ZBI peahoones oli tema elu tegemisi kajastav näitus. Veel korraldasime näitusi – Asta Vilbaste (80), Õilme Tõlp (90). Samas Riia 181 majas oli väljapanek – Seenevana 75. Kumari preemia selle aasta laureaadist –Jaan Eilart 70. Eilartile anti Kumari preemia üle Keskkonnaministeeriumis 20. mail 2003 – komisjon korraldas selleks puhuks ministeeriumis näituse tema artiklitest, fotodest jm. Samas oli ka Kumarit meeldetuletav näitus looduskaitse Komisjoni poolt. Tartus Baeri maja näitusi on alati organiseeritult vaatamas käinud Looduskaitse Seltsi Tartu osakonna liikmed (Heino Mardiste ja Vaike Hang on seltsi Tartu osakonna juhatuse liikmed).

Jätkus koostöö Keskkonnaministeeriumi, Eestimaa Looduse Fondi, Looduseuurijate Seltsi, ajakirja “Eesti Loodusega” (vastutav toimetaja T. Kukk, MTÜ Loodusajakiri Nõukogu esimees U. Tartes) jm.

Urmas Tartes
Looduskaitse Komisjoni esimees